

Życie polityczne i wybory do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r. w powiecie bialskim

Wstęp

12 listopada 1946 r. Krajowa Rada Narodowa (KRN) zdecydowała o przeprowadzeniu wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Termin głosowania wyznaczono na 19 stycznia 1947 r. Wybory miały być realizacją ustaleń Wielkiej Trójki w Jałcie w lutym 1945 r., według których w Polsce miał powstać Rząd Jedności Narodowej, a jego zadaniem byłoby jak najszybsze przeprowadzenie wolnych i nieskrępowanych wyborów, z poszanowaniem zasad demokracji¹. Celem komunistów wspieranych przez Moskwę było przygotowanie głosowania w taki sposób, aby wynik zagwarantował im pełnię władzy. Było to trudne zadanie w obliczu poparcia społecznego dla Stanisława Mikołajczyka i Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL), największego rywala obozu władzy. Fiaskiem zakończyła się propozycja powołania w lutym 1946 r. szerokiego bloku wyborczego Polskiej Partii Robotniczej (PPR), Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS), Stronnictwa Ludowego (SL) oraz PSL². W tej sytuacji komuniści najpierw chcieli sprawdzić, jakim w rzeczywistości poparciem społeczeństwa cieszy się partia kierowana przez Mikołajczyka, z jak silnym rywalem politycznym mają do czynienia. Okazją do wysondowania sytuacji miało być referendum, które było jednocześnie testem dla organów bezpieczeństwa, mających w przyszłości zadbać o „właściwy” wynik wyborów.

Referendum odbyło się 30 czerwca 1946 r. Zadano w nim Polakom trzy pytania: 1) Czy jesteś za zniesieniem senatu?, 2) Czy jesteś za utrwaleniem reform społeczno-gospodarczych?, 3) Czy chcesz utrwalenia zachodniej granicy Polski na Odrze i Nysie Łużyckiej?

Według oficjalnych wyników podanych w komunikacie Generalnego Komisarza Głosowania Ludowego 12 lipca, udział w głosowaniu wzięło 90,1 proc. uprawnionych (spośród 13 160 451 osób). Odpowiedzi TAK na poszczególne pytania rozłożyły się następująco: pytanie pierwsze – 68 proc., drugie

¹ *Kampania wyborcza i wybory do Sejmu Ustawodawczego 19 stycznia 1947*, oprac. J. Wrona, Warszawa 1999, s. 12.

² A. Garlicki, *Historia 1815–2004: Polska i świat*, Warszawa 2005, s. 445.

– 77,1 proc., trzecie – 91,4 proc.³ Tak pomyślny dla rządzących wynik referendum nie mógł być uzyskany bez sfałszowania głosowania. Nad jego „właściwym” przebiegiem opiekę sprawowały organy bezpieczeństwa, a instrukcje jak postępować przekazywane były z Moskwy. Faktyczne wyniki były druzgocące dla zablokowanych partii, gdyż na pierwsze pytanie TAK odpowiedziało zaledwie 26,9 proc. głosujących, na drugie – 42 proc., a na trzecie – 66,9 proc.⁴ Za niewątpliwy sukces można było uznać sprawność, z jaką działał aparat bezpieczeństwa.

W lipcu 1946 r. podjęto ponowną próbę budowy szerokiego bloku wyborczego. Komuniści liczyli na to, że PSL, widząc, jakim oficjalnym wynikiem zakończyło się czerwcowe referendum, będzie bardziej skłonne do współpracy. Ludowcy jednak w dalszym ciągu wierzyli w wolne i demokratyczne wybory, wierzyli w szansę walki parlamentarnej. Na początku października Rada Naczelna PSL zdecydowała o samodzielnym starciu w przyszłych wyborach do Sejmu Ustawodawczego. Zgodnie z wcześniejszymi zamierzeniami pozostałe partie: PPR, PPS, SL i SD utworzyły tzw. Blok Stronnictw Demokratycznych. Przed wyborami partie zablokowane pod egidą PPR prowadziły intensywną akcję propagandową. Organizowano wiece, na których starano się zdyskredytować kandydatów i działaczy PSL na czele z Mikołajczykiem. Oskarżano ich o współpracę z obcymi mocarstwami, zdradę narodu, przedstawiano jako ludzi dbających jedynie o prywatny interes. W okresie przedwyborczym intensywnie pracował aparat bezpieczeństwa, który zastraszał ludowców i ich zwolenników, nękał działaczy wezwaniami na przesłuchania, aresztowaniami, dochodziło również do mordów politycznych.

Według oficjalnych informacji udział w wyborach wzięło 89,9 proc. uprawnionych do głosowania. Wyniki ogłoszone przez Państwową Komisję Wyborczą wskazywały na zwycięstwo tzw. Bloku Stronnictw Demokratycznych, które uzyskały 80,1 proc. poparcia, PSL – 10,3 proc., SP – 4,7 proc., PSL „Nowe Wyzwolenie” – 3,5 proc., inne listy – 1,4 proc.⁵ Komuniści potraktowali wybory jako wielki sukces, chociaż tak naprawdę wynik był im znany na wiele tygodni przed głosowaniem. Został ustalony ze Stalinem, a „akt wyborczy musiał w tej sytuacji stać się jedynie propagandową farsą”⁶.

³ *Referendum z 30 czerwca 1946 r. Przebieg i wyniki*, oprac. A. Paczkowski, Warszawa 1993, s. 163.

⁴ *Ibidem*, s. 159.

⁵ C. Osękowski, *Wybory do sejmu z 19 stycznia 1947 roku w Polsce*, Poznań 2000, s. 146–147.

⁶ J. Wrona, *Wybory 1947 roku. Ordynacja, przebieg i konsekwencje dziejowe* [w:] *Koniec jałtańskich złudzeń. Sfałszowane wybory – 19 I 1947*, red. M. Wenklar, Kraków 2007, s. 62.

Życie polityczne powiatu w przededniu wyborów do Sejmu Ustawodawczego

Czerwcowe referendum w powiecie bialskim według oficjalnej propagandy zakończyło się sukcesem komunistów. Jego wyniki dla powiatu prezentowały się następująco: odpowiedzi TAK na pierwsze pytanie udzieliło 47 proc. głosujących, na drugie – 64,2 proc., na trzecie – 77,9 proc. Spośród 43 208 uprawnionych do głosowania, do urn wyborczych poszło 38 897 osób⁷. Według informacji wywiadu WiN wyniki podane przez władzę odbiegały od tych, którymi dysponowało podziemie. Jego szacunki wskazywały na to, że zdecydowana większość głosujących mieszkańców powiatu na wszystkie trzy pytania udzieliła odpowiedzi NIE, odpowiednio: na pierwsze – 89 proc., drugie – 88,5 proc., trzecie – 75 proc.⁸

W połowie 1946 r. w regionie bialskopodlaskim liczyły się trzy partie: PSL, PPR oraz PPS. Pozostałe – SL, PSL „Nowe Wyzwolenie” i Stronnictwo Demokratyczne (SD) – nie miały zbyt dużo sympatyków. Najsilniejszymi wpływami w społeczeństwie cieszyli się ludowcy, zwolennicy Mikołajczyka, którzy jeszcze na początku roku skupiali w swoich szeregach 1280 członków. Poparcie społeczne dla tego ugrupowania sięgało w powiecie 70 proc., a według niektórych szacunków było nawet większe⁹. PSL posiadało swoje struktury w 19 na 20 gmin wiejskich powiatu bialskiego, ponadto w większości przypadków wiele kierowniczych stanowisk w radach narodowych piastowali przedstawiciele tej partii.

Tak silna pozycja PSL nie pozwalała komunistom spokojnie wprowadzać nowych zasad ustrojowych, podejmowali więc działania w celu osłabienia ludowców. Od wiosny 1946 r. nastąpił zmasowany atak na PSL. Odpowiedzią ludowców było zorganizowanie 25 sierpnia 1946 r. walnego zjazdu powiatowych struktur partii. Jego celem było wzmocnienie powiatowej organizacji, ale też danie wyraźnego sygnału sympatykom, że mimo przeciwności partia podejmuje walkę. Oprócz lokalnych działaczy (200 osób), udział w zjeździe wzięli posłowie do KRN Anna Chorążyna i Lucjan Świdziński, przedstawiciele władz wojewódzkich partii, prezesi Powiatowych Zarządów PSL w Radzyniu Podlaskim, Włodawie oraz prezes Powiatowego Zarządu PPS w Białej Podlaskiej Ka-

⁷ „Sztandar Ludu” 1946, nr 182.

⁸ *Referendum z 30 czerwca...*, s. 141; Rafał Wnuk podaje następujące wyniki dla odpowiedzi NIE na referendalne pytania w powiecie bialskim: pierwsze – 85 proc., drugie – 91 proc., trzecie – 70 proc. R. Wnuk, *Lubelski Okręg AK, DSZ i WiN 1944–1947*, Warszawa 2000, s. 58.

⁹ R. Turkowski, *Życie polityczne na terenie dzisiejszego województwa bialskopodlaskiego w latach 1944–1948* [w:] *Z nieznannej przeszłości Białej i Podlasia*, oprac. T. Wasilewski, T. Krawczuk, Biała Podlaska 1990, s. 607. Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN), Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy (dalej: PPS CKW), 235/VII-157, Wydział Ogólno-Organizacyjny, b.d., k. 42.

zimierz Bednarz. Mimo wcześniej stosowanych represji wobec członków PSL oraz budzących wątpliwość wyników referendum ludowego, prelegenci występujący na zjeździe optymistycznie patrzyli w przyszłość, nie wierząc że coś może zagrozić korzystnym dla partii wynikom planowanych wyborów. Poseł L. Świdziński mówił:

[...] my pragniemy żyć w zgodzie z naszym wschodnim sąsiadem, lecz nie pragniemy, aby on mieszał się w nasze wewnętrzne sprawy i sojusz ten nie tak pojmujemy jak PPR, który powiedział, że nawet gdy przegramy wybory, władzy i tak nie oddamy, bo tu wkroczy Armia Czerwona i utworzy 17-tą Republikę Radziecką. Lecz my w to nie wierzymy, bo to jest zwykła plotka¹⁰.

Na zjeździe uchwalono rezolucję, w której domagano się interwencji Naczelnego Komitetu Wykonawczego PSL w sprawie umożliwienia powrotu z ZSRS wywiezionych członków Batalionów Chłopskich, zaprzestania łapanek członków partii urządzanych przez Urząd Bezpieczeństwa i zaprzestania „strzelania do ludzi jak do psów”¹¹. Uczestnicy zjazdu pozostawili bez zmian skład Zarządu Powiatowego, na czele którego stał prezes Stanisław Makowiecki, a funkcje wiceprezesów pełnili Jan Drożdżiuk i Stanisław Wysokiński.

W powiecie bialskim, jako jednym z pierwszych w województwie lubelskim, powstały struktury PSL „Nowe Wyzwolenie”, skupiające ludowców opozycyjnie nastawionych do Mikołajczyka, sterowanych przez komunistów¹². Wśród inicjatorów powstania nowej partii był wicestarosta Władysław Karwan oraz znany w regionie działacz ludowy Hipolit Koziół. 28 września 1946 r. miało miejsce zebranie organizacyjne, w którym wzięło udział dwunastu delegatów z sześciu gmin, członków PSL oraz lubelskiego Stronnictwa Ludowego. Ukonstytuował się zarząd partii, we władzach znaleźli się: Bolesław Horaczyński – prezes, Piotr Filipiuk – sekretarz, Józef Grzęda – skarbnik oraz członkowie – Hipolit Koziół

¹⁰ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie (dalej: AIPN Lu), 08/2, Raport specjalny z odbytego w dniu 25 VIII 1946 r. w sali kina „Scala” Walnego Zjazdu PSL pow. Biała Podlaska, [1946 r.], k. 11.

¹¹ *Ibidem*, k. 12.

¹² Część ludowców uznała, że jakiegokolwiek działania w opozycji nie mają już większego sensu, i ludziła się, że współpraca z komunistami da szansę na posiadanie jakiegokolwiek wpływu na politykę. W czerwcu 1946 r. grupa ludowców z PSL pod kierownictwem Tadeusza Reka opuściła szeregi mikołajczykowskiego PSL, tworząc nowe ugrupowanie PSL „Nowe Wyzwolenie”. Nowa partia podjęła współpracę z tzw. Blokiem Demokratycznym. Dziś już wiadomo, że cała akcja była kontrolowana przez komunistów, którzy wykorzystali rozłamowców do osłabienia ruchu ludowego. Więcej o okolicznościach powstania PSL „Nowe Wyzwolenie” zob.: T. Skrzyński, *Miejsce na scenie politycznej i losy PSL „Nowe Wyzwolenie”, PSL „Lewica” oraz „odrodzonego” PSL w latach 1946–1949 (1950)*, Warszawa 2015, s. 43–48; *idem*, *Struktury regionalne i lokalne PSL „Nowe Wyzwolenie”* [w:] *Historia i tradycje ruchu ludowego*, t. 2, red. J. Gmitruk, A. Indraszczyk, Warszawa–Kielce 2016, s. 448.

i Stefan Puzio¹³. Szybko się jednak okazało, że PSL „Nowe Wyzwolenie” w powiecie bialskim – podobnie jak w innych częściach kraju – również nie odegrało istotnej roli. Mocodawca nowej partii traktował ją jedynie jako narzędzie dezorientacji wyborców S. Mikołajczyka. Na początku 1947 r. liczba członków PSL „NW” w powiecie wynosiła 150 osób¹⁴.

Kolejną siłą polityczną w powiecie bialskim była PPR. Partia od lutego do sierpnia 1946 r. traciła kolejnych członków, a jej szeregi stopniały z 250 do 183 osób¹⁵. Od marca strukturami powiatowymi PPR kierował nowy komitet w składzie: Jan Szołucha, Stefan Chwesiuk, Józef Gałęcki, Bolesław Pawlak, Jan Hasiuk, Mieczysław Jemieliński, Franciszek Filipiuk, Józef Nazaruk, Feliks Laskowski¹⁶. Sekretarz Bolesław Pawlak nie był zadowolony ze współpracowników, krytykował ich za niskie poczucie obowiązków związanych z pracą w partii. Jednym z przykładów zbyt małego zaangażowania może być sytuacja, kiedy konferencję wyborczą trzeba było przełożyć z 10 na 24 marca, gdyż w pierwszym terminie na 46 delegatów przybyło zaledwie 21. Starosta bialski M. Jemieliński tłumaczył się później, że miał pilniejsze zadanie, a było nim polowanie¹⁷.

Brak dyscypliny i lekceważenie obowiązków przez członków partii nie wróżyły dobrze przed planowanymi wyborami. Sytuacja w bialskim Komitecie Powiatowym PPR nie podobała się władzom wojewódzkim partii, które do jej zbadania i oceny oddelegowały w listopadzie 1946 r. Edwarda Gabarę¹⁸. Ten po zapoznaniu się z sytuacją sformułował krytyczną ocenę funkcjonowania PPR w powiecie. Przede wszystkim uważał za nieuzasadnione usprawiedliwianie się sekretarza B. Pawlaka, jakoby partia nie mogła rozwijać się w terenie, bo po-

¹³ AIPN Lu, 08/2, Raport specjalny z zebrania organizacyjnego odłamu PSL „Nowe Wyzwolenie” 28 IX 1946 r., k. 13. J. Romanek podaje, że przyczyną odejścia B. Horaczyńskiego z PSL nie były względy programowe, a materialne. Działacz wszedł w spór z Zygmuntem Bojarczukiem, kierownikiem gospody „Ludowiec”, a dotyczył on podziału zysków. J. Romanek, *Ruch ludowy w województwie lubelskim w latach 1944–1949*, Lublin 2013, s. 226–227.

¹⁴ D. Smolarek, *Władze komunistyczne wobec opozycji na południowym Podlasiu w latach 1944–1947*, Siedlce 2005, s. 138.

¹⁵ AAN, Polska Partia Robotnicza Komitet Centralny (dalej: PPR KC), Wydział Organizacyjny, 295/IX/192, Sprawozdania ankietowo-statystyczne 1945–1946, b.d., k. 9–22.

¹⁶ Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej: APL), Komitet Powiatowy Polskiej Partii Robotniczej (dalej: KP PPR) w Białej Podlaskiej 1944–1948, 1, Materiały Powiatowej Konferencji Partyjnej 1945–1948, b.d., k. 6,7.

¹⁷ *Ibidem*, k. 5.

¹⁸ Edward Gabara, właśc. Eliasza Gutman. Urodził się w 1908 r. w Rossoszu pow. bialski. W okresie międzywojennym związał się z KPP, za działalność polityczną więziony przez pięć i pół roku. W październiku 1939 r. wyjechał do ZSRS, gdzie pracował w kołchozie. W 1942 r. bezskutecznie próbował dostać się do Armii Andersa. Związał się z ZPP, gdzie w Zarządzie Głównym pełnił w latach 1944–1946 funkcje instruktora. Od 1946 r. w KW PZPR w Lublinie – najpierw na stanowisku zastępcy kierownika, a następnie kierownika Wydziału Organizacyjnego. Zob. szerzej: K. Zawadka, *Komitet Wojewódzki PZPR w Lublinie 1948–1956. Struktura – ludzie – mechanizmy funkcjonowania*, Lublin 2014, s. 343.

wiat jest opanowany przez podziemie, które terrorem zniechęca do wstępowania w szeregi PPR. Gabara stagnację w rozwoju szeregów partyjnych upatrywał w bierności kierownictwa, pisał:

Jest nasz starosta, a w starostwie nie ma ani jednego członka partii. Burmistrz również nasz[,] a za cały okres swojego urzędowania nie zwerbował ani jednego pracownika do partii. [...] Na fabryce Rabego, gdzie pracuje 400 robotników[,] nas jako partii nie ma. Jest tam 4 towarzyszy, ale nic nie robią dla partii¹⁹.

W celu ożywienia życia partyjnego na obszarze powiatu bialskiego, Gabara sugerował zmianę na stanowisku sekretarza KP PPR w Białej Podlaskiej, który w jego ocenie był słabym organizatorem. Uznał również za konieczne obsadzenie stanowiska dyrektora największego w mieście zakładu przemysłowego – fabryki Rabego – osobą „dobrego towarzysza”, który oczyści załogę z reakcyjnego elementu.

Na przestrzeni 1946 r., wraz ze spadkiem liczby członków KP PPR w Białej Podlaskiej, zmieniał się również skład społeczny partii. To też budziło niezadowolone władze wojewódzkich. W sierpniu, kiedy liczba członków była najniższa (183 osoby), 152 były pochodzenia chłopskiego, 19 – robotniczego, a 12 – inteligenckiego²⁰. Na początku 1947 r. liczba członków PPR wzrosła i wynosiła 229 osób²¹.

Nie lepiej w połowie 1946 r. przedstawiała się sytuacja PPS. We wrześniu liczba członków partii wynosiła 80 osób, a bialskie struktury należały do jednych z najsłabszych w województwie lubelskim. Mniej członków posiadały komitety w powiatach biłgorajskim i parczewskim²². Poprawie sytuacji nie sprzyjały częste zmiany w powiatowym kierownictwie partii. Funkcję przewodniczącego PK w przeciągu roku pełnili Aleksander Maziejuk, Adolf Dalecki i Kazimierz Bednarz²³. Sytuacja była na tyle zła, że interwencję podjęły władze wojewódzkie, a obraz przedstawiony w protokole pokontrolnym nie napawał optymizmem²⁴. W październiku wybrano nowe władze powiatowe socjalistów. Przewodniczącym Komitetu został Kazimierz Bednarz, sekretarzem Jan Pytasz, skarbnikami Roman Kowalski oraz Stanisław Malarski. Jednocześnie zgodnie z zaleceniami władz centralnych partii podjęto działania zmierzające do pozyskania nowych

¹⁹ APL, KP PPR w Białej Podlaskiej, 2, Sprawozdania miesięczne Komitetu Powiatowego 1944–1948, b.d., k. 30.

²⁰ AAN, PPR KC, Wydział Organizacyjny, 295/IX/192, Sprawozdania ankietowo-statystyczne 1945–1946, b.d., k. 9–22.

²¹ E. Olszewski, *Polska Partia Robotnicza na Lubelszczyźnie 1942–1948*, Lublin 1979, s. 255.

²² S. Stępień, *Polska Partia Socjalistyczna w województwie lubelskim*, Lublin 1980, s. 59.

²³ AAN, PPS CKW, Wydział Ogólno-Organizacyjny, 235/VII/151, Imienny skład osobowy Wojewódzkiego, Powiatowych i Miejskich Komitetów wg ankiet, Lista pracowników etatowych Wojewódzkiego Komitetu i Sekretarzy Powiatowych i Miejskich Komitetów 1946, k. 4, 5, 45.

²⁴ *Ibidem*, 235/VII/158, Wojewódzki Komitet Lublin 1946, k. 32.

członków. Celem było wzmocnienie partii wobec wyborczego partnera – PPR. Na fali akcji werbunkowej do końca stycznia 1947 r. udało się zwiększyć szeregi bialskiego PPS do 244 osób, a dużą część nowo wstępujących stanowili mieszkańcy wsi²⁵.

Przygotowania do wyborów i kampania wyborcza

Powiat bialski włączono do Okręgu Wyborczego nr 18 z siedzibą Komisji Wyborczej w Siedlcach. Przewodniczącym komisji został Stanisław Orłowski, jego zastępcą Władysław Wójcik. Pozostałą część składu uzupełniono 28 listopada na posiedzeniu WRN w Lublinie. Wówczas członkami Komisji w Okręgu nr 18 zostali: Władysław Kowalewski, Mieczysław Ładewski i Władysław Andrzejewski. Prezes WK PSL Lucjan Świdziński zwrócił uwagę na to, że w OKW zostało pominięte przedstawicielstwo PSL i postulował o ich włączenie do składu, m.in. w siedleckim okręgu wyborczym zastępcą członka miał zostać Stanisław Wysokiński. Wniosek ludowców jednak upadł²⁶. Na terenie powiatu bialskiego utworzono 28 obwodów wyborczych²⁷. W składzie obwodowych komisji znaleźli się przedstawiciele PPR w liczbie 83, PPS – 63, SL – 4 oraz bezpartyjni – 46²⁸. Nie przewidziano miejsca dla członków PSL. Ponadto w wielu przypadkach, komisje wyborcze tworzyli ludzie nieznani w obwodzie, gdyż powszechną praktyką było sprowadzanie do pracy w komisjach aktywu z innych powiatów. Według ustaleń żołnierzy WiN z obwodu bialskiego, nawet 90 proc. składu obwodowych komisji wyborczych stanowili ludzie nieznani miejscowym²⁹. To kto miał w nich zasiąść w największym stopniu zależało do organów bezpieczeństwa, one miały zagwarantować, że znajdą się tam „właściwi” ludzie. W trakcie pierwszej weryfikacji ze składu komisji w powiecie bialskim usunięto 48 osób, w tym 18 z PPS, pozostałych określono jako bezpartyjnych. W czasie drugiej weryfikacji skreślono 49 pepeesowców. Mimo prowadzonej selekcji, na 28 obwodowych komisji wyborczych utworzonych na obszarze powiatu bial-

²⁵ S. Stępień, *Polska Partia Socjalistyczna...*, s. 57, 59.

²⁶ APL, Wojewódzka Rada Narodowa (dalej: WRN) w Lublinie 1944–1950, 111, Referat Prezydialny, Akta dotyczące wyborów do Sejmu Ustawodawczego, b.d., k. 4–5.

²⁷ Obwody nr: 65, 66, 67 – Biała Podlaska, 68 – Bohukały, 69 – Dobryń, 70 – Dokudów, 71 – Hołowczyce, 72 – Huszcza, 73, 74 – Janów Podlaski, 75 – Kobylany, 76 – Terespol, 77 – Kodeń (wieś Dobratycze), 78 – Kodeń, 79 – Kościeniewiczze, 80 – Łomazy, 81 – Piszczac, 82 – Piszczac (wieś Połoski), 83 – Rokitno, 84 – Rossosz, 85 – Sidorki, 86 – Sitnik, 87 – Swory, 88 – Tuczna, 89 – Witulin, 90 – Zabłocie, 90 – Zabłocie, 91 – Konstantynów, 92 – Zakanale.

²⁸ *Wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 r. w województwie lubelskim w dokumentach Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego*, red. G. Joniec, D. Piekaruś, J. Romanek, Lublin 2012, s. 22.

²⁹ D. Smolarek, *Władze komunistyczne...*, s. 195.

skiego, 16 zostało określonych jako niepewne, czyli były obawy co do efektów ich pracy w trakcie wyborów³⁰.

5 grudnia na wspólnej konferencji PPS i PPR wybrano Międzypartyjny Komitet Wyborczy, którego zadaniem było przeprowadzenie kampanii przedwyborczej oraz wyborów. W jego skład weszli przedstawiciele PPS: Kazimierz Bednarz, Bronisław Gołębiowski i Stanisław Malarski, oraz członkowie PPR: Bolesław Pawlak, Józef Gałecki i Demian Zińczuk³¹. Później dołączył przedstawiciel Stronnictwa Ludowego – Stanisław Andrzejczak. Komitetowi przewodniczył sekretarz KP PPR Bronisław Pawlak. Z ramienia Okręgowej Komisji Wyborczej nr 18 instruktorem wyborczym na powiat został Daniel Sobko. Wbrew zapowiedziom szybkiego przystąpienia do kampanii, pierwszy miesiąc pracy został oceniony słabo, nie udało się powołać Obywatelskiego Komitetu Wyborczego, nie podjęto pracy w terenie, a wobec przedstawicieli PPS postawiono zarzut zbyt małego zaangażowania.

Krytyka pracy Międzypartyjnego Komitetu Wyborczego przyniosła pożądaną efekt, na początku stycznia utworzono Obywatelski Komitet Wyborczy. W jego składzie znaleźli się ogólnie znani mieszkańcy miasta i powiatu, wielu z nich piastowało ważne urzędy publiczne, nie wszyscy posiadali legitymacje partyjne. Komitet tworzyli: starosta Mieczysław Jemieliński, przewodniczący PRN Kazimierz Bednarz, naczelnik urzędu skarbowego Hordyjewicz, nauczyciele – Zofia Zwigiencewowa i Tomasz Grunwald, sędzia Miller, adwokat Adolf Dalecki, urzędnik starostwa Rafał Czarnecki, lekarz powiatowy Stanisław Paszkiewicz, dyrektor szpitala Franciszek Mroczkowski³². Obywatelski Komitet Wyborczy miał wydać odezwę wyborczą na rzecz partii tzw. Bloku Demokratycznego. Ponadto członkowie indywidualnie mieli występować na zebraniach przedwyborczych.

Z partii zablokowanych kampanię przedwyborczą na swoje barki wzięło PPR, w wielu dokumentach tego czasu pojawiał się zarzut wobec największego partnera – PPS, że nie wykazuje żadnej aktywności. Wynikało to po części z faktu, że nie wszyscy socjaliści widzieli możliwości międzypartyjnej współpracy. Przewodniczący PK PPS w Białej Podlaskiej uważał za nieobowiązującą umowę zawartą 28 listopada przez partie Bloku, a swoje stanowisko uzasadniał tym, że nie zatwierdził jej Kongres PPS³³. Dochodziło do sytuacji, kiedy

³⁰ *Ibidem*, s. 196–197.

³¹ APL, KP PPR w Białej Podlaskiej, 10, Protokoły z zebrań międzypartyjnych 1945–1948, k. 12.

³² *Ibidem*, Materiały dotyczące wyborów do sejmiku PRL 1946–1948, 9, Protokół z posiedzenia Powiatowego Komitetu Wyborczego Bloku Demokratycznego w Białej Podl. w dn. 2 I 1947 r., k. 2.

³³ AAN, Ministerstwo Informacji i Propagandy (dalej: MIiP), 965, Sprawozdania polityczne, miesięczne WUiP w Lublinie wysyłane do MIiP 1946–1947, k. 55; C. Osękowski, *Wybory do sejmiku...*, s. 93.

PK PPS w Białej Podlaskiej samodzielnie organizował spotkania z wyborcami bez udziału pozostałych partii Bloku. Wywoływało to zdziwienie i niezadowolenie koalicjantów, którzy byli zdania, że wszelkie inicjatywy wyborcze powinny być podejmowane wspólnie³⁴. Komuniści również mieli problem ze zmobilizowaniem ludzi do udziału w akcji wyborczej. Z około 200 członków PPR, bezpośredni udział w akcji brało 71 osób. Pozostali tłumaczyli się obawą o swoje życie, zdarzały się też przypadki ucieczki na Ziemię Zachodnie³⁵. Do dnia wyborów PPR, PPS i SL w powiecie bialskim zorganizowały 42 spotkania z wyborcami³⁶.

Odwiedzający powiat delegaci partyjni lubelskiego KW PPR byli świadomi nieprzychylniej postawy miejscowego społeczeństwa wobec wyborów i ewentualnego ich wyniku. Jeden z nich, Edmund Fornalczyk, w grudniowym sprawozdaniu pisał:

W zetknięciu się z przedstawicielami społeczeństwa (sporadycznie) odniosłem wrażenie, że społeczeństwo do wyborów jak na razie nie przywiązuje wielkiej wagi i na ogół panuje opinia, że „demokracja” na ogół zwycięży. Słowo demokracja dlatego ująłem w cudzysłów, że to było powiedziane w formie złośliwo-ironicznej. Badając bliżej przyczyny tej złośliwości doszedłem do wniosku, że na terenie miasta Biała Podlaska panuje przekonanie, że PPR jako organizacja polityczna kierowana jest przez niepolską narodowość³⁷.

Całkiem odmiennie sytuację przedstawiał KP. Podczas spotkania na początku stycznia nastrosze wśród mieszkańców powiatu oceniano jako dobre, a zdaniem lokalnych działaczy partyjnych ludność przestawała wierzyć szeptanej

³⁴ APL, KP PPR w Białej Podlaskiej, Materiały dotyczące wyborów do Sejmu PRL 1946–1948, 9, Protokół z posiedzenia Powiatowego Komitetu Wyborczego Bloku Demokratycznego w Białej Podl[askiej] w dn. 2 I 1947 r., k. 3.

³⁵ A. Tłomacki, *Akcja „Wisła” w powiecie bialskim na tle walki politycznej i zbrojnej w latach 1944–1947*, Biała Podlaska–Warszawa 2003, s. 122.

³⁶ AIPN Lu, Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego (dalej: PUB) w Białej Podlaskiej, 048/10, Sprawozdanie z przebiegu i osiągnięciach akcji przedwyborczej i wyborczej w terenie powiatu Biała Podlaska, b.d., k. 2. D. Smolarek podaje liczbę 25 spotkań przedwyborczych, zaznaczając że większość z nich odbywała się w pobliżu stolicy powiatu. Dominacja w powiecie zwolenników S. Mikołajczyka i podziemie skutecznie odstraszały przedstawicieli Bloku do dalszych eksploracji. D. Smolarek, *Władze komunistyczne...*, s. 251.

³⁷ APL, KP PPR w Białej Podlaskiej, Materiały dotyczące wyborów do Sejmu PRL 1946–1947, 9, Sprawozdanie z odbytej Konferencji w Powiatowym Komitecie PPR w Białej Podlaskiej w dniu 1 XII 1946 r. w sprawie kampanii przedwyborczej, k. 6. Przekonanie o obecności przedstawicieli innych narodowości – żydowskiej, rosyjskiej, ukraińskiej – w kierownictwie PPR na ważnych stanowiskach państwowych, w organach bezpieczeństwa czy wojsku, było w polskim społeczeństwie powszechne. Np. masowe pojawienie się nazwisk żydowskich wśród prominentów polityki, m.in. Hilary Minc, Jakub Berman, Mieczysław Mietkowski, potęgowało przekonanie o tzw. żydokomunie. Zob. więcej. J. Wrona, *Życie polityczne 1944–1956* [w:] *Dzieje Lubelszczyzny 1944–1956: aspekty społeczne, gospodarcze, oświatowe i kulturalne*, red. T. Osiński, M. Mazur, s. 256.

propagandzie, która zniechęcała do poparcia w wyborach tzw. Bloku Demokratycznego i straszyla konsekwencjami jego ewentualnego zwycięstwa³⁸.

W kampanii wyborczej na polu propagandy Blok wspierał Powiatowy Oddział Urzędu Informacji i Propagandy (POUiP)³⁹. Zajmował się przede wszystkim rozdziałem i kolportażem materiałów wyborczych. Jedną z akcji propagandowych jaką przeprowadził POUiP na terenie powiatu była organizacja wystaw, których tematem było przybliżenie zamierzeń planu 3-letniego. Wystawy pojawiły się w czterech miejscowościach powiatu bialskiego, gdzie partie zblokowane miały stosunkowo słabe poparcie: Białej Podlaskiej, Terespolu, Janowie Podlaskim i Rossoszu⁴⁰.

Na terenie powiatu bialskiego, podobnie jak w innych częściach kraju, za zabezpieczenie kampanii i przebieg wyborów odpowiedzialne były Grupy Ochronno-Propagandowe (GOP)⁴¹. W pierwszej fazie wyborów (5–12 grudnia 1946 r.) skierowano do powiatu 333 ludzi, w tym 19 żołnierzy WP, 28 funkcjonariuszy UBP, 33 MO i 253 ORMO. W drugiej, trwającej od 28 grudnia 1946 r. do 21 stycznia 1947 r., liczebność GOP oraz jej skład uległy istotnej zmianie. Powiat zabezpieczało 340 żołnierzy oraz 80 funkcjonariusz MO. W świetle dokumentów aparatu bezpieczeństwa, w powiecie bialskim na 28 obwodów wyborczych 11 zostało uznanych za silnie zagrożone działalnością podziemia oraz będące pod silnym wpływem PSL, 8 obwodów postrzegano jako średnio zagro-

³⁸ *Ibidem*, 9, Protokół z posiedzenia Powiatowego Komitetu Wyborczego Bloku Demokratycznego w Białej Podl. w dn. 2 I 1947 r., k. 2.

³⁹ Resort Informacji i Propagandy oraz podległe mu placówki terenowe odgrywały dużą rolę w legitymizacji wszelkich działań podejmowanych przez komunistów. Do społeczeństwa przemawiano przez tzw. propagandę masową, do której należały akcje plakatowe, dekoracja miejsc publicznych, akcje ulotkowe, organizowanie wieców oraz praca w świetlicach. Pierwszym dużym sprawdzianem dla MiiP było referendum ludowe w 1946 r. Zob. więcej: A. Krawczyk, *Pierwsza próba indoktrynacji. Działalność Ministerstwa Informacji i Propagandy w latach 1944–1947*, Warszawa 1994, s. 41–50.

⁴⁰ AAN, MiiP, 9, Sprawozdania polityczne, Miesięczne Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy w Lublinie wysyłane do MiiP 1946–1947, b.d., k. 49–50.

⁴¹ GOP zostały powołane do istnienia przez Główny Zarząd Polityczno-Wychowawczy Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Złożone były z pododdziałów Wojska Polskiego i Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego (MBP), Milicji Obywatelskiej (MO) oraz Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej (ORMO). Do regulaminowych zadań GOP należało: „pokazać najniższym masom chłopskim, że w walce, która toczy się o utrwalenie wolności, niepodległości i demokracji w Polsce, Wojsko Polskie, zbrojne ramię Polski Ludowej, stoi w pierwszym szeregu naszego Narodu, [...] aktywnie walczyć z bandami reakcyjnymi N[arodowych] S[ił] Z[brojnych], U[kraińskiej] P[owstańczej] A[rmii], W[olności] i N[iezawisłości] i Wehrwoflu, aktywnie przeciwdziałać wrogiej, bandyckiej propagandzie i pomagającej bandytom, PSL-owskiej propagandzie, na wsi doprowadzić do najbardziej zapadłych miejscowości prawdę o Polsce demokratycznej”. Cyt. za: *Dokumenty fałszerstw wyborczych w Polsce w roku 1947*, oprac. M. Adamczyk, J. Gmitruk, Warszawa 2002, s. 242.

zone, 5 – słabo zagrożone, a 4 – spokojne⁴². W charakterystyce wpływów partii politycznych sporządzonej przez Franciszka Filipiuka, szefa PUBP w Białej Podlaskiej, na obszarze powiatu bialskiego ludność tylko trzech obwodów była przychylnie ustosunkowana do rządu. Były to obwody w Kodniu, Sidorkach oraz Zabłociu. W przypadku pozostałych zaznaczano, że społeczeństwo najczęściej znajdowało się pod wpływem WiN, kleru lub PSL⁴³. Porównując region bialskopodlaski z innymi powiatami województwa lubelskiego pod względem liczebności GOP oraz oceny poziomu zagrożenia, należał on w opinii komunistów do jednych z najbardziej niebezpiecznych.

Politycy PSL zwracali uwagę na stosowanie przemocy przez GOP wobec ludności powiatu. Na przykład 8 grudnia do Białej Podlaskiej przybyli agitatorzy „zablokowanych” partii i pod ochroną wojska, pod przymusem zebrali mieszkańców na spotkaniu przedwyborczym. Uczestnicy wieców nie mogli zabierać głosu, mogli jedynie słuchać wystąpienia oficera polityczno-wychowawczego, który dyskredytował działalność S. Mikołajczyka i PSL⁴⁴. Zachowanie wojska potęgowało niechęć okolicznej ludności do potencjalnego udziału w wyborach oraz rodziło wątpliwości co do prawdziwości późniejszych wyników. Franciszek Filipiuk, szef PUBP w Białej Podlaskiej, całkiem inaczej niż członkowie PSL oceniał pracę GOP. W sprawozdaniu z przebiegu wyborów akcentował rolę wojska w tworzeniu Obywatelskich Komitetów Wyborczych, których na terenie powiatu powstało 242. Podkreślał też znaczenie budowy poprawnych relacji z mieszkańcami powiatu: „Poprzez przyjazne postępowanie z ludnością i umiejętną propagandę, wojsko osiągnęło dodatnie wyniki w zbliżeniu się do społeczeństwa”⁴⁵.

Jak się często okazywało, najsłabszym ogniwem GOP byli ormowcy. Ich morale było niskie i nie można było na nich polegać. W jednym z telefonogramów z Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy z końca grudnia 1946 r. pisano do Warszawy:

ORM-owcy nie dają należytej gwarancji ochrony obwodów, a co gorsza sięją niezadowolone. Uskarżają się na to, że wysłano ich na głód i poniewierkę. Doszło nawet do tego, że w kilku obwodach zeszli ze swych placówek i wrócili do Białej np. obwód Nr 92 Komarno⁴⁶.

Funkcjonariusze ORMÓ uciekali z obwodów najbardziej zagrożonych działalnością podziemia. Słabo wyszkoleni i uzbrojeni, w czasie ewentualnego starcia nie mieli szans na skuteczne odparcie ataku.

⁴² M. Piotrowski, *Zabezpieczenie” przez władze komunistyczne referendum i wyborów na Lubelszczyźnie w 1946 i 1947 roku*, „Roczniki Humanistyczne” 2000, z. 2, s. 416–419.

⁴³ D. Smolarek, *Władze komunistyczne...*, s. 316–317.

⁴⁴ *Dokumenty fałszerstw...*, s. 139, 142.

⁴⁵ AIPN Lu, PUBP w Białej Podlaskiej, 048/10, Sprawozdanie z przebiegu i osiągnięciach akcji przedwyborczej i wyborczej w terenie powiatu Biała Podlaska, b.d., k. 2.

⁴⁶ AAN, MIiP, 965, Sprawozdania polityczne, miesięczne Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy w Lublinie 1946–1947, b.d., k. 191.

Od początku listopada do momentu wyborów, według szacunków Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa (PUB), GOP osłaniały na terenie powiatu bialskiego około 200 wieców, na których kolportowano ulotki i literaturę, organizowano pogadanki, zachęcano do oddania głosu na partię Bloku, z drugiej strony szkalowano działalność najsilniejszego w wyborach przeciwnika komunistów – PSL.

Terror zastosowany przez aparat bezpieczeństwa ograniczał w dużym stopniu możliwość prowadzenia przedwyborczej agitacji przez ludowców. Wobec działaczy PSL stosowano różnego rodzaju metody zastraszania, zdarzały się aresztowania byłych członków BCH oraz Wici. Donoszono o drastycznych metodach stosowanych przez UB:

W czasie badań funkcjonariusze UB torturują aresztowanych kneblowaniem ust, laniem wody do nosa, biciem i stosowaniem prądu elektrycznego, po czym zmusza się ich do pracy konfidencjonalnej⁴⁷.

Atmosfera terroru nie sprzyjała publicznym wystąpieniom. Według PUBP akcja propagandowa PSL była prowadzona „[...] za pomocą swoich zaufanych członków niewątpliwie organ[ów] nielegalnych, [PSL] uprawiało agitację przeciw Blokowi, strasząc ludność plotkami o kołchozach a nawet i siłą”⁴⁸. Ludowców w akcji wyborczej wspierali wójtowie, dystrybuując w swoich gminach materiały propagandowe⁴⁹.

Jedną z restrykcji wyborczych stosowanych przez komunistów wobec przeciwników politycznych było pozbawianie prawa do głosowania. Już na przełomie listopada i grudnia 1946 r. PUBP w Białej Podlaskiej donosił o wytypowaniu 1253 osób z terenu powiatu do ograniczenia praw wyborczych⁵⁰. Praw wyborczych zostali pozbawieni kandydaci PSL w Okręgu Wyborczym nr 18 pochodzący z powiatu siedleckiego i bialskiego: Jan Żelazowski, Eugeniusz Woźniczka, Stanisław Makowiecki i Jan Drożdżiuk. Na nic się zdał protest Stanisława Buczyńskiego, pełnomocnika listy wyborczej kandydatów ludowców złożony w WRN w Lublinie, która uzasadniała decyzję o pozbawieniu bialskich kandydatów praw wyborczych następująco:

Po rozpatrzeniu akt sprawy ustalono, że Obywatel współdziałał z organizacjami podziemnymi dążącymi do obalenia demokratycznego ustroju Państwa⁵¹.

⁴⁷ *Dokumenty fałszerstw...*, s. 87.

⁴⁸ AIPN Lu, PUBP w Białej Podlaskiej, 048/10, Sprawozdanie z przebiegu i osiągnięciach akcji przedwyborczej i wyborczej w terenie powiatu Biała Podlaska, b.d., k. 2.

⁴⁹ J. Romanek, *Ruch ludowy...*, s. 254.

⁵⁰ *Wybory do Sejmu Ustawodawczego...*, s. 47.

⁵¹ AAN, Biuro Generalnego Komisarza Wyborczego (dalej: BGKW) w Warszawie 1946–1947, 61, Przygotowania do wyborów w Okręgu nr 18 Siedlce, b.d., k. 63. Kandydaci zostali skreśleni na podstawie art. 2 ust. 2 ordynacji wyborczej, który brzmiał: „Nie biorą udziału w głosowaniu osoby współdziałające z podziemnymi organizacjami faszystowskimi lub bandami, dążącymi

Podstawą do takiej decyzji mogła być między innymi charakterystyka obu działaczy ludowych, którą sporządzili w grudniu 1946 r. funkcjonariusze PUBP w Białej Podlaskiej. Stanisławowi Makowieckiemu zarzucali niechęć do nowego ustroju, publiczne oczernianie Związku Radzieckiego, utrzymywanie kontaktów z podziemiem, m.in. przyjmowanie w szeregi PSL członków podziemia. Drugiemu białskiemu kandydatowi Janowi Drożdżukowi stawiano zarzut współpracy z okupantem w czasie wojny, kontakty z podziemiem oraz wrogie nastawienie do ówczesnego rządu⁵². Z list do głosowania skreślano nie tylko pojedynczych działaczy, ale też całe rodziny. Często dochodziło do sytuacji, gdzie praw wyborczych pozbawiano wszystkich, którzy w danej miejscowości posiadali nazwisko osoby, którą interesował się UB⁵³. W powiecie białskim łącznie pozbawiono prawa oddania głosu 3106 osób⁵⁴.

Jeszcze przed wyborami zadbano o to, aby ograniczyć udział mężów zaufania z PSL w obserwowaniu aktu głosowania. Generalny Komisarz Wyborczy w zarządzeniach wydanych 28 grudnia 1946 r. oraz 7 stycznia 1947 r. zobowiązał kandydatów na mężów zaufania do dostarczenia świadectw moralności, które wydawać miały starostwa. W rzeczywistości każdy z kandydatów był opiniowany przez Urząd Bezpieczeństwa, tym samym doszło do kuriozalnej sytuacji, gdzie opinię wydawał organ, który reprezentował interesy partii z tzw. Bloku. W Białej Podlaskiej PUBP żądał osobistego stawienia się męża zaufania z wyczerpującym życiorysem. W konsekwencji 18 stycznia tylko dwóch mężów zaufania otrzymało stosowne zaświadczenie⁵⁵.

Przed wyborami uaktywniło się również podziemie niepodległościowe, które praktykowało dwie formy działalności. Przeprowadzane były akcje zbrojne oraz ulotkowe. W materiałach propagandowych informowano społeczeństwo powiatu dlaczego powinni wziąć udział w wyborach oraz na kogo oddać głos. WUiP w Lublinie w telefonogramie do Warszawy donosił o jednym z takich incydentów, który miał miejsce na przedmieściu Wola w Białej Podlaskiej. Pojawiły się tam ulotki z hasłami „szarańcza opanowała Polskę” oraz „PPR albo Sibir [sic!]”⁵⁶. Na najbardziej zagorzałych zwolenników nowego ustroju wyda-

---

do obalenia demokratycznego ustroju Państwa”. Ustawa z 22 IX 1946 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Ustawodawczego (DzU 1946, nr 48, poz. 274).

⁵² AAN, BGKW w Warszawie, 61, Przygotowanie do Wyborów Okręg nr 18 Siedlce, Charakterystyka spraw założonych przez PUBP w Białej Podl[askiej] na osoby kandydatów na posłów z ramienia PSL z terenu pow[iatu] Biała Podlaska, b.d., k. 9.

⁵³ H. Pająk, *Zbrodnie UB-NKWD*, Lublin 1991, s. 155.

⁵⁴ AIPN Lu, PUBP w Białej Podlaskiej, 048/10, Sprawozdanie z przebiegu i osiągnięciach akcji przedwyborczej i wyborczej w terenie powiatu Biała Podlaska, b.d., k. 2.

⁵⁵ AAN, BGKW w Warszawie, 63, Akta sprawy protestu wyborczego okręg nr 18 Siedlce, b.d., k. 6.

⁵⁶ AAN, MliP, 965, Sprawozdania polityczne, miesięczne WUiP w Lublinie wysyłane do MliP 1946–1947, b.d., k. 261. Pierwsza z ulotek przedstawiała drzewo z robactwem i pod tym napis

wane były wyroki śmierci. Od dnia ogłoszenia wyborów do dnia głosowania na terenie powiatu wykonano wyroki na: Władysławie Michniewiczu (porucznik WP), Mieczysławie Zduniaku (członek PPS, kandydat na zastępcę przewodniczącego OKW w Huszczy);, Wiktorze Secheniuku (przewodniczący OBW w Kodniu), por. Józefie Byrze (oficer KBW), Władysławie Krupce (funkcjonariusz PUBP w Białej Podlaskiej), Waławie Adamkiewicz (kapral WP), Bolesławie Iwry (porucznik WOP), Hieronimie Adamskim (szeregowy WP), Stefanii Sorbanowej (kierowniczka szkoły w Tuczej podejrzewana o współpracę z UB)⁵⁷. Najczęściej jednak ograniczano się do zastraszania czy też bicia osób sprzyjających władzy ludowej.

Przebieg wyborów

19 stycznia 1947 r. w atmosferze terroru i pod presją propagandy społeczność powiatu bialskiego udała się do urn wyborczych. Lokale wyborcze zostały otwarte o godz. 7.00. W Okręgu Wyborczym nr 18 Siedlce zarejestrowano następujących kandydatów na posłów⁵⁸:

LISTA NR 1 – POLACY KATOLICY

1. Witold Bieńkowski, dziennikarz, Warszawa
2. Wojciech Kętrzyński, dziennikarz, Warszawa
3. Kazimierz Żmigrodzki, adwokat, Biała Podlaska

LISTA NR 2 – POLSKIE STRONNICTWO LUDOWE „NOWE WYZWOLENIE”

1. Franciszek Sadurski, prawnik, Warszawa
2. Hipolit Kozioł, urzędnik, Biała Podlaska
3. Bolesław Horaczyński, pracownik umysłowy, Biała Podlaska
4. Józef Grzęda, rolnik, Dobryń
5. Romuald Wojewoda, leśnik, Biała Podlaska

LISTA NR 3 – BLOK STRONNICTW DEMOKRATYCZNYCH

1. Jan Grubecki (SL), inżynier, Warszawa
2. Józef Beluch-Beloński (PPS), pracownik społeczny, Warszawa
3. Wiktor Nagórski (SD), dziennikarz, Warszawa
4. Jan Pokrzywa (SL), ppłk WP, Zamość

„szarańcza opanowała Polskę”. Na drugiej był rysunek ludzi zaganianych przez sowieckich żołnierzy do PPR.

⁵⁷ AAN, BGKW w Warszawie, 63, Akta sprawy protestu wyborczego w okręgu nr 18 Siedlce, b.d., k. 42; R. Wnuk, *Lubelski Okręg AK...*, s. 428–444; *Wybory do Sejmu Ustawodawczego...*, s. 71.

⁵⁸ AAN, BGKW w Warszawie, 61, Przygotowanie do wyborów w okręgu nr 18 Siedlce, b.d., k. 20–25.

5. Jan Kazański, kolejarz, Siedlce
6. Zygmunt Domagała (PPS), buchalter, Lublin
7. Stanisław Gabryl (SD), dziennikarz, Lublin
8. Józef Gałęcki (PPR), rolnik, Biała Podlaska
9. Aleksander Zieleniewski, kolejarz, Siedlce
10. Stefania Rudnicka, rolnik, Lublin

LISTA NR 4 – STRONNICTWO PRACY

1. Tadeusz Małachowski, nauczyciel, Juliopol pow. radzyński
2. Józef Głowacki, instruktor rolny, Ratoszyn pow. lubelski
3. Jan Tokarski, nauczyciel, Ratoszyn pow. lubelski
4. Władysław Zawadzki, mierniczy, Wisznice pow. włodawski

LISTA NR 5 – POLSKIE STRONNICTWO LUDOWE

1. Stanisław Jagusz, sędzia, Warszawa
2. Jan Wincenty Żelazowski, rolnik, Wólka Żukowska
3. Stanisław Makowiecki, rolnik, kolonia Szymanowo pow. bialski
4. Andrzej Stolarczyk, rolnik, kolonia Jeleniec pow. łukowski
5. Aleksander Swarczewicz, nauczyciel, Biała Podlaska
6. Eugeniusz Woźnicki, instruktor rolny, Siedlce
7. Stanisław Dzido, rolnik, Adamów pow. łukowski
8. Aleksander Pasiak, nauczyciel, Lublin
9. Jan Drożdżiuk, rolnik, Dubów pow. bialski
10. Jan Turek, rolnik, Wilczyska pow. łukowski

W dniu wyborów podjęto nadzwyczajne środki ostrożności. Powiat bialski należał do tych, które były postrzegane jako niebezpieczne ze względu na duże poparcie dla PSL i działalność podziemia. W celu zapewnienia bezpieczeństwa w czasie wyborów, komendant Garnizonu Biała Podlaska wydał rozkaz, którym wprowadzał godzinę policyjną od 20.00 do 6.00 rano. Osoby opuszczające miasto musiały przybyć na dworzec przed godziną policyjną, a ci którzy przyjechali do Białej w nocy, musieli pozostać na dworcu do 6.00 rano. Żołnierzom wprowadzono bezwzględny zakaz przebywania w lokalach, spożywania alkoholu, udziału w zabawach publicznych⁵⁹. Urząd Bezpieczeństwa przeprowadził prewencyjne aresztowanie 52 osób⁶⁰.

W ocenie PUBP w Białej Podlaskiej głosowanie na terenie powiatu przebiegło spokojnie, podkreślano fakt demonstracyjnego przybywania do lokali wyborczych w obwodach nr 73 i 74 (Janów Podlaski) oraz nr 88 (Tuczna). Wyborcy eksponowali kartki z numerem listy Bloku Demokratycznego. Nie zano-

⁵⁹ APL Oddział w Radzynie Podlaskim (dalej: OR), 452, Akta miasta Białej Podlaskiej, b.d., b.p.

⁶⁰ AIPN Lu, PUBP w Białej Podlaskiej, 048/10, Sprawozdanie z przebiegu i osiągnięciach akcji przedwyborczej i wyborczej w terenie powiatu Biała Podlaska, b.d., k. 2. Dariusz Smolarek podaje liczbę 70 osób aresztowanych spośród 80 wytypowanych. D. Smolarek, *Władze komunistyczne...*, s 228.

towano wrogich wystąpień ze strony działaczy PSL oraz podziemia niepodległościowego⁶¹. Miały natomiast miejsce drobne incydenty, pojawiały się kartki z nr 5, który był przypisany liście Polskiego Stronnictwa Ludowego. Władza stawiała na głosowanie grupowe, co miało miejsce i na tutejszym terenie, oczywiście dotyczyło to wyborców Bloku Stronnictw Demokratycznych.

W czasie głosowania było kilka wypadków, że księża na czele ludności z 3-ami [sic!] w rękach (Janów Podlaski i Huszcza) i głosowali na Blok Demokratyczny⁶².

Pozytywną ocenę przebiegu głosowania wystawił starosta M. Jemielniak. W jednym z telefonogramów donosił:

W dniu 19 [stycznia] 1947 r. miasta i miasteczka, wsie i osiedla udekorowane były flagami w barwach narodowych. Komisje rozpoczęły urzędowanie o godz. 7.00, frekwencja duża, tak że niektóre komisje za zezwoleniem Kom[isji] Okręgowej przedłużyły urzędowanie do 21.00⁶³.

W sprawozdaniach podkreślano fakt śledzenia przebiegu głosowania przez zagranicznych dziennikarzy, których wizyty odbywały się według wcześniej nakreślonego planu. Wyborom w powiecie bialskim przyglądali się korespondenci prasy zagranicznej, w asyście oficera WP zwiedzali teren powiatu, rozmawiali z osobami zabezpieczającymi prace lokali wyborczych oraz wyborcami. Do lokali wyborczych nie wchodzili⁶⁴.

Komuniści mogli być zadowoleni z przebiegu głosowania, inaczej do oceny podchodzili ludowcy z PSL. Powyborczy protest skierowany do Sądu Najwyższego przez pełnomocnika listy PSL Stanisława Buczyńskiego zawiera wiele przykładów nadużyć mających miejsce w dniu wyborów. Pierwszym zarzutem był brak w składzie komisji wyborczych zarówno obwodowych, jak i okręgowej, przedstawicieli PSL. W komisjach obwodowych nr 66, 67, 68, 69, 70, 72, 74, 76, 77, 80, 81, 83, 84, 86, 89, 91, 92, w przeddzień wyborów, z naruszeniem ordynacji wyborczej, dokonano zmian w ich składzie. Nie dopuszczono do lokali wyborczych mężów zaufania z PSL. Większość z nich nie otrzymała świadectw moralności, a dwóch którzy je mieli, w związku z godziną policyjną nie mogli przybyć na czas do odległych obwodów. Na kilka dni przed głosowaniem przeniesiono miejsce głosowania w obwodach nr 85 (Sidorki) i 86 (Sitnik)⁶⁵.

⁶¹ AIPN Lu, 048/10, Sprawozdanie z przebiegu i osiągnięciach akcji przedwyborczej i wyborczej w terenie powiatu Biała Podlaska, b.d., k. 3.

⁶² *Wybory do Sejmu Ustawodawczego...*, s. 69.

⁶³ APL, Urząd Wojewódzki Lubelski 1944–1950 (dalej: UWL), Wydział Społeczno-Polityczny, 14, Telefonogramy i korespondencje dotyczące wyborów do Sejmu Ustawodawczego pow. Biała Podl[aska] 1946–1947, Telefonogram z dn. 20 I 1947 r., k. 53.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ AAN, BGKW w Warszawie, 63, Akta sprawy protestu wyborczego Okręg nr 18 Siedlce, b.d., k. 4–5.

Wiele wątpliwości pojawiło się wobec pracy komisji wyborczych, dotyczyły one zwłaszcza kwestii liczenia głosów, które powinno odbywać się na miejscu:

Obwodowe Komisje Wyborcze wbrew temu przepisowi nie ustaliły wyników głosowania w lokalu wyborczym[,] lecz materiał wyborczy przewoziły do starostwa w Białej Podlaskiej, gdzie obliczanie głosów było dokonywane w obecności osób postronnych nie należących do Komisji i aparatu wyborczego. Przy obliczaniu głosów niszczone kartki z nr 5, którym w Okręgu nr 18 była oznaczona lista Pol[skiego] Str[onnictwa] Lud[owego], a dodawano do obliczeń kartki z nr 3 oznaczającym listę bloku stronnictw demokratycznych⁶⁶.

Fakt przewożenia kart do głosowania przed ich policzeniem potwierdzał również starosta Jemieliński:

Urny po zakończeniu głosowań do 20.30 z zagrożonych obwodów zostały przewiezione do Starostwa gdzie komisje obliczyły głosy [...] ⁶⁷.

Po wyborach, starosta ponownie odniósł się do całej sytuacji, wyjaśniając że w budynku Starostwa Powiatowego Białej Podlaskiej osiem obwodowych komisji wyborczych liczyło głosy, każda w oddzielnym pokoju bez dostępu osób postronnych⁶⁸. Według relacji dwóch świadków, w komisji obwodowej w Dobryniu przerwano liczenie głosów, po czym nieopieczętowane urny przewieziono do Białej⁶⁹. O podobnej sytuacji pisze we wspomnieniach ks. Roman Soszyński, ówczesny proboszcz w Piszczacu. Po zakończeniu głosowania wojsko wyprosiło z lokalu wyborczego członków komisji i przystąpiło do „liczenia oddanych głosów”. W Piszczacu ku zdziwieniu mieszkańców wygrała Lista nr 3. Uwadze nie umknął fakt, iż z komina lokalu wyborczego wydobywał się biały dym⁷⁰. Powszechnym zjawiskiem było podmienianie urn, podrzucanie kart

⁶⁶ *Ibidem*, k. 7. Wacław Szudejko, który brał udział w głosowaniu w gminie Łomazy, wspomina że po latach komendant posterunku Milicji Obywatelskiej w Dubowie przyznał, iż po zakończeniu głosowania odwiózł karty do PUBP w Białej Podlaskiej. Tam był świadkiem palenia kart w piecu i podkładania innych w miejsce zniszczonych. Rozmówca W. Szudejko zaznaczył jednak, że nie pamięta dokładnie czy palenie dotyczyło kart z referendum 1946 r. czy wyborów 1947 r. W. Szudejko, *Człowiek mądry przecież wie... i głosuje... (powojenne wybory w gminie Łomazy)*, „Podlaski Kwartalnik Kulturalny” 2007, nr 2, s. 52.

⁶⁷ APL, UWL, Wydział Społeczno-Polityczny, 14, Telefonogramy i korespondencje dotyczące wyborów do Sejmu Ustawodawczego pow[iatu] Biała Podl[aska] 1946–1947, Telefonogram z dn. 20 I 1947 r., k. 53.

⁶⁸ AAN, BGKW w Warszawie, 63, Akta sprawy protestu wyborczego okręg nr 18 Siedlce, b.d., k. 57.

⁶⁹ *Ibidem*, k. 7. Było dwóch świadków: woźny w budynku bialskiego starostwa Antoni Muszyński oraz kandydat PSL Aleksander Swarczewicz. Muszyński, najprawdopodobniej pod wpływem bezpieczeństwa, w połowie lutego złożył oświadczenie, w którym zaprzeczył opisanemu przez S. Buczyńskiego zdarzeniu. Swarczewiczem zajął się UBP, do którego wpłynęło doniesienie o jego związkach z WiN.

⁷⁰ A. Tłomacki, *Akcja „Wisła”...*, s. 134. Biały dym z lokalu komisji obwodowej porównywano z tym, który wydobywa się z komina kaplicy Sykstyńskiej, kiedy palone są karty głosowania w czasie konklawe.

wyborczych czy sporządzanie fałszywych protokołów, wszystko w celu uzyskania pozytywnego wyniku dla komunistów.

W trakcie głosowania członkowie komisji wspierani przez GOP prowadzili agitację na rzecz partii Bloku, kolportowano ulotki, wręczano kartki z nr 3, niszczone plakaty PSL. Jawnym pogwałceniem prawa było umożliwienie głosowania jednej osobie za całą rodzinę, ale tylko na kandydatów Bloku⁷¹.

W całym powiecie, spośród 58 970 uprawnionych do głosowania, w wyborach wzięło udział 50 039 osób. Komisje unieważniły 403 głosy, z czego czwarta część dotyczyła głosów oddanych w obwodach nr 69 – Dobryń oraz nr 85 – Sidorki. Na poszczególne listy oddano następującą liczbę głosów: Lista nr 1 Polacy Katolicy – 7330, Lista nr 2 Polskie Stronnictwo Ludowe „Nowe Wyzwolenie” – 2396, Lista nr 3 Blok Stronnictw Demokratycznych – 23 573, Lista nr 4 Stronnictwo Demokratyczne – 3322, Lista nr 5 Polskie Stronnictwo Ludowe – 13 015. Najwięcej głosów na listę stronników S. Mikołajczyka oddano w obwodzie nr 90 – 1077⁷².

Mandat posła Sejmu Ustawodawczego zdobyło trzech kandydatów z listy Bloku Stronnictw Demokratycznych: Jan Grubecki⁷³, Józef Beluch-Beloński⁷⁴ i Wiktor Nagórski⁷⁵.

⁷¹ F. Gryciuk, *Wybory do Sejmu Ustawodawczego 1947 w Okręgu nr 18 (Siedlce)*, „Rocznik Białoskopodlaski” 2003, t. 11, s. 157.

⁷² W całym okręgu nr 18 Siedlce było 199 318 osób uprawnionych do głosowania. Udział w wyborach wzięło 163 665 osób, oddano 1218 głosów nieważnych. Na Listę nr 1 głosowało 23 193 osób, Listę nr 2 – 8206, Listę nr 3 – 82 989, Listę nr 4 – 9300, Listę nr 5 – 38 759. AAN, BGKW w Warszawie, 62, Protokoły Obwodowych Komisji Wyborczych. Okręg Wyborczy nr 18, b.d., k. 14, 10.

⁷³ Jan Michał Grubecki (1904–1987). Z wykształcenia inżynier budowy dróg i mostów, w tym zawodzie pracował do wybuchu wojny. Od 1943 r. politycznie związany ze Stronnictwem Ludowym, członek Rady Naczelnej. W latach 1949–1956 członek Naczelnego Komitetu Wykonawczego ZSL oraz wiceprezes Rady Naczelnej ZSL. Od lipca do listopada 1944 r. minister komunikacji, poczt i telegrafu. W latach 1948–1952 przewodniczący Centralnej Rady Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. Zob. szerzej: T. Mołdawa, *Ludzie władzy 1944–1991*, Warszawa 1991, s. 357–358.

⁷⁴ Józef Beluch-Beloński (1897–1985). Do wybuchu II wojny światowej działacz PPS w Przemysłu (najpierw sekretarz, a następnie przewodniczący komitetu miejskiego). Na początku wojny internowany na Węgrzech, skąd przez Francję dostał się do Anglii. W latach 1941–1945 przewodniczył grupie PPS na wyspach brytyjskich. Jednocześnie członek i skarbnik Centralnego Komitetu Niesienia Pomocy Ofiarom Wojny. Do Polski wrócił w sierpniu 1945 r. Kierował Centralnym Komitetem Opieki Społecznej. W Sejmie Ustawodawczym zastępca przewodniczącego Komisji Pracy i Opieki Społecznej oraz członek Komisji Zdrowia; https://bs.sejm.gov.pl/F?func=find-b&request=000008441&find_code=SYS&local_base=ARS10 [dostęp 18 I 2018 r.].

⁷⁵ Wiktor Nagórski (1911–1972). W 1932 r. ukończył Wydział Prawa UJK we Lwowie, magister praw i nauk ekonomicznych. Przed wybuchem wojny pracował w Ministerstwie Skarbu. Zaangażował się w działalność Klubu Demokratycznego w Warszawie, a następnie w organizację Stronnictwa Demokratycznego. W okresie okupacji przebywał we Lwowie, gdzie zbliżył się do PPR. Po wojnie wstąpił do wojska, a następnie pracował w Ministerstwie Żeglugi. W 1945 r.

Posłem z listy PSL został Stanisław Jagusz⁷⁶, a z listy Polacy Katolicy – Witold Bieńkowski⁷⁷.

Powiat bialski w pierwszych miesiącach po wyborach

Spółeczeństwo wynik wyborów przyjęło spokojnie. Dochodziło jednak do samosądów na sympatykach tzw. Bloku Stronnictw Demokratycznych, m.in. uprowadzono kierownika jednej ze szkół, dziewczętom utrzymującym kontakty z żołnierzami WP obcięto włosy, a w ostatnich dniach stycznia zostali pobici wszyscy członkowie komisji obwodowych⁷⁸. Ogólnie wśród rządzących panowało zadowolenie. Szef PUBP w Białej Podlaskiej Franciszek Filipiuk w raporcie dekadowym z pierwszych dni po wyborach z satysfakcją donosił:

---

skierowany do pracy w aparacie partyjnym Stronnictwa Demokratycznego, od 1947 r. kierownik Wydziału Młodzieżowego CK SD. W Sejmie Ustawodawczym członek Komisji Wojskowej, Komisji Wyznaniowej i Narodowościowej, Komisji Ziem Odzyskanych i Repatriacji. Zob. więcej: H. Wosiński, *Stronnictwo Demokratyczne w Polsce Ludowej*, cz. 3: *Udział Stronnictwa w pracach parlamentu PRL w latach 1944–1968*, red. W. Beczek, Warszawa 1969, s. 95.

⁷⁶ Stanisław Jagusz (1902–1990). Studiował prawo na uniwersytetach w Warszawie i Paryżu, doktor prawa. Od czasu studiów politycznie związany z ludowcami. W latach międzywojennych aktywny działacz w lokalnych i wojewódzkich strukturach partii, m.in. członek Zarządu Okręgowego PSL w Lublinie. W 1940 r. aresztowany przez gestapo i więziony na Pawiaku, skąd wywieziono go do obozu w Oświęcimiu, a następnie do Oranienburga. Po zakończeniu wojny wrócił do kraju. W latach 1945–1947 prezes Sądu Okręgowego w Warszawie, ze stanowiska zwolniony tuż przed wyborami. W Sejmie Ustawodawczym członek Komisji Spraw Zagranicznych. W 1950 r. aresztowany i skazany na 8 lat więzienia, w 1956 r. zwolniony i zrehabilitowany. *Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego: makieta*, oprac. J. Dancygier i wsp., Warszawa 1989, s. 152–153.

⁷⁷ Witold Bieńkowski (1906–1965). Publicysta, ukończył dziennikarstwo w Rzymie. Przed wojną współpracował z redakcjami m.in. „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”, „Głosu Narodu”, „Kultury”. Tuż przed wybuchem wojny wykładał w Instytucie Wyższej Kultury Religijnej w Łomży. W okresie okupacji zaangażował się w pomoc ludności żydowskiej m.in. w ramach Rady Pomocy Żydom „Żegota”. Od 1943 r. w Departamencie Spraw Wewnętrznych Delegatury Rządu na Kraj pełnił funkcję kierownika referatu żydowskiego. W 1944 r. aresztowany przez NKWD i osadzony w obozie w Rembertowie, skąd udało mu się uciec. W latach 1945–1947 redaktor naczelny katolickiego tygodnika „Dziś i Jutro”, wokół którego zgromadził ludzi dążących do utworzenia partii katolików świeckich. W Sejmie Ustawodawczym zasiadał w wielu komisjach: Komisji Kultury i Sztuki, Komisji Finansowo-Skarbowej, Komisji Leśnictwa, Komisji Morskiej i Handlu Zagranicznego, Komisji Oświaty, Komisji Pracy i Opieki Społecznej, Komisji Wyznaniowej i Narodowościowej, Komisji Spraw Zagranicznych, Komisji Spółdzielczości, Aprowizacji i Handlu, Komisji Prawniczej i Regulaminowej. *„Żegota” Rada Pomocy Żydom 1942–1945. Wybór dokumentów*, oprac. A.K. Kunert, Warszawa 2002, s. 124; https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local_base=ARS10&doc_number=000008445 [dostęp 18 I 2018 r.].

⁷⁸ AAN, MIiP, 965, Sprawozdania Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy w Lublinie, b.d., k. 51, 54; A. Tłomacki, *Akcja „Wisła”...*, s. 94.

Po ostatnio przeprowadzonych wyborach do Sejmu Ustawodawczego, ludność powiatu jest w większości zadowolona z tego aktu i jest z tą myślą, że może nareszcie zapanuje spokój, porządek i normalizacja życia i stosunków Polski z innymi narodami świata⁷⁹.

W dalszej części pisał o zaskoczeniu sympatyków PSL faktem przegrania wyborów oraz wyrażanych przez nich opiniach na temat tego, co będzie się działo w najbliższych miesiącach: chłopom zostanie odebrana ziemia, powstaną kołchozy, rozpocznie się walka z religią. Inaczej oceniali sytuację funkcjonariusze pracujący w terenie, zwłaszcza tam, gdzie PSL miało silne wpływy. Komendant posterunku MO w Rossoszu donosił o braku zaufania ludności do nowej władzy i dużego wsparcia w rejonie dla mikołajczykowskich ludowców⁸⁰. Władzy nie pomagali też repatrianci ze Wschodu, którzy straszili mieszkańców powiatu wprowadzeniem kołchozów⁸¹.

Po wyborach aparat bezpieczeństwa podjął działania zmierzające do likwidacji struktur PSL w powiecie bialskim. Represje stosowane wobec ludowców przyjmowały różne formy, począwszy od gróźb, szantażu, wezwań na rozmowy, do bezpodstawnego aresztowania. Wielokrotnie przesłuchiowano prezesa struktur powiatowych Stanisława Makowieckiego oraz I wiceprezesa Jana Drożdżiuka. Zastraszeni chłopci występowali z PSL, niektórzy z nich zasilali szeregi SL, PSL „Nowe Wyzwolenie” czy też PPS. Do tego w łonie partii S. Mikołajczyka doszło do podziału, część działaczy postanowiła pójść własną drogą tworząc nową partię – PSL-Lewica⁸². Sytuację do osłabienia przeciwnika wykorzystywali komuniści. m.in. 23 lutego 1947 r. pod wpływem funkcjonariuszy PUBP w Białej Podlaskiej piętnastu działaczy PSL z Rossosza przeniosło się do PSL-Lewicy⁸³. Na nic zdawały się apele przywódców ruchu, m.in. na konferencji powiatowej PSL 13 kwietnia 1947 r., poseł Stanisław Jagusz nawoływał do pozostania w szeregach partii⁸⁴. Za sprawą bezpieki dochodziło do publicznego

⁷⁹ AIPN Lu, 048/6, Raport dekadowy szefa PUBP Franciszka Filipiuka za okres od dnia 23 I do 30 I 1947 r., k. 6.

⁸⁰ J. Kopiński, *Konspiracja akowska i poakowska na terenie Inspektoratu Rejonowego „Radzyń Podlaski” w latach 1944–1956*, Biała Podlaska 1998, s. 174.

⁸¹ AAN, MiiP, 965, Sprawozdania polityczne, miesięczne WUiP w Lublinie wysyłane do MiiP 1946–1947, b.d., k. 57.

⁸² Symptomy kolejnego rozłamu w PSL pojawiły się jeszcze przed wyborami, kiedy w kierownictwie partii uaktywnili się zwolennicy porozumienia z PPR, m.in. Józef Niećko, Czesław Wycech, Władysław Kiernik i Zygmunt Załęski. Nie zdecydowali się jednak na odejście z partii. Klęska wyborcza PSL stała się argumentem dla opozycyjnej grupy ludowców, aby podjąć próbę nakłonienia pozostałych członków NKW do współpracy z komunistami. Okazała się ona jednak nieskuteczna, co w ostateczności doprowadziło do kolejnego rozłamu. Zob. więcej: T. Skrzyński, *Miejsce na scenie...*, s. 107–129.

⁸³ D. Smolarek, *Władze komunistyczne...*, s. 234.

⁸⁴ R. Turkowski, *Życie polityczne...*, s. 612.

składania samokrytyki, w których członkowie PSL wyrażali dezaprobatę dla kierownictwa partii:

[...] zorientowaliśmy się, że zostaliśmy wprowadzeni w błąd, gdyż PSL nie stoi bowiem na straży interesów chłopca, jak nam się początkowo wydawało, lecz dąży do zmiany demokratycznego ustroju Państwa Polskiego w celu przywrócenia stanu posiadania obszarnikom i kapitalistom największym wrogom ludu polskiego⁸⁵.

Zachowanie wielu osób kierujących ruchem ludowym na Podlasiu zdradzało, że znaleźli się pod wpływem funkcjonariuszy UB. Władza chciała wykorzystać autorytet przywódców PSL do uzyskania poparcia mieszkańców wsi, ale też do niszczenia stronnictwa od środka⁸⁶. Urząd Bezpieczeństwa z Białej Podlaskiej podejmował nieudane próby rozwiązania mikołajczykowskiego PSL, organizując powiatowy zjazd partii, który został przez członków partii zbojkotowany. Nie uchroniło to jednak PSL przed stopniową destrukcją. W sierpniu pod zarzutem współpracy z podziemiem od kierowania partią w powiecie bialskim odsunięto S. Makowieckiego i J. Drożdżiuka⁸⁷. PSL po wyborach zaczęło szybko tracić członków, a zyskiwali ludowcy zablokowanego Stronnictwa Ludowego.

Tabela 1. Liczba członków największych partii ludowych w powiecie bialskim od stycznia do sierpnia 1947 r.

		1947							
Data	10 I	1 III	30 III/ 10 III	15 IV	4 V / 1 V	20 V	10 VII	1 VIII	20 VIII
PSL	350	226	224	164	150	129	24	23	23
SL	16	45	97	115	120	128	184	266	273

Opracowanie na podst.: D. Smolarek, *Władze komunistyczne wobec opozycji na południowym Podlasiu w latach 1944–1947*, Siedlce 2005, s. 233–234.

Po wyborach dokonano czystki w administracji, gdzie przedstawiciele PSL mieli silną pozycję. 27 czerwca 1947 r. na posiedzeniu MRN w Białej Podlaskiej przedstawiciele partii Bloku wystąpili z wnioskiem o wotum nieufności dla Prezydium, powodem był: „[...] brak przedstawicieli Stronnictw Demokratycznych [w Prezydium], które to stronnictwa w pierwszym rządzie powołane są do decydowania o gospodarce i życiu miasta”⁸⁸. Ponadto, zadaniem wnioskujących, Radą nie powinny kierować „elementy reakcyjne”, a za takie uważano

⁸⁵ AIPN Lu, 08/2, Wystąpienia z PSL, b.d., k. 14–15.

⁸⁶ J. Romanek, *Ruch ludowy...*, s. 310; D. Smolarek, *Władze komunistyczne...*, s. 225.

⁸⁷ D. Smolarek, *Władze komunistyczne...*, s. 234.

⁸⁸ AIPN Lu, PUBP w Białej Podlaskiej, 048/6, Raport dekadowy za okres od dnia 20 VI do 30 VI 1947 r., k. 73.

ludowców. Jesienią, zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiej Rady Narodowej, przeprowadzono „demokratyzację” składu społeczno-politycznego rad. Celem było usunięcie radnych „reakcyjnych”, mało aktywnych, chociaż zaznaczono, że ma to dotyczyć wszystkich, bez względu na polityczną przynależność⁸⁹.

Do zmian doszło również w opozycyjnych do PSL partiach ludowych. W marcu, zgodnie z zaleceniem władz krajowych, doszło do zbliżenia pomiędzy PSL „Nowe Wyzwolenie” i SL. Podjęto rozmowy, których celem miało być zjednoczenie. Na 8 marca wyznaczono spotkanie porozumiewawcze, w którym udział wzięli przedstawiciele obu stronnictw. Prezes Powiatowego Zarządu SL Stanisław Andrzejczuk przekonywał o konieczności zjednoczenia dla dobra wsi i demokracji ludowej, natomiast przedstawiciel PSL NW Horaczyński wyrażał wątpliwość m.in. co do akceptacji przez wszystkich działaczy „Nowego Wyzwolenia” decyzji o zjednoczeniu oraz do pozycji, jaką członkowie jego partii mieliby zajmować w nowym stronnictwie. Mówił:

Przyznaję, że połączenie tych dwóch stronnictw jest konieczne i możliwe, ale nie wtedy[,] gdy wypowiadają się za tym jednostki, bo na Radzie Narodowej za przyłączeniem NW do SL wypowiedziało się tylko 7 posłów, przeciw 56[,] co jest najlepszym dowodem, że władze Naczelne nie doszły do całkowitego porozumienia w tej sprawie. [...] SL nie chce przyjąć NW do siebie jak równego partnera[,] lecz jak coś ubocznego, na co NW jako stronnictwo liczące około 400 000 [sic!] członków nie może się zgodzić⁹⁰.

Sam B. Horaczyński był przeciwnikiem zjednoczenia, zapewnił jednak przedstawicieli SL, że propozycję utworzenia jednego stronnictwa przedstawi na spotkaniu Zarządu Powiatowego PSL NW. Oczywiście próby blokowania zjednoczenia spełzły na niczym, gdyż decyzje zapadały gdzie indziej. Funkcjonariusz PUBP w Białej Podlaskiej zapewniał swoich zwierzchników w Lublinie: „Z naszej strony czynione są przygotowania agenturalne[,] aby w dniu posiedzenia Zarządu Powiatowego PSL NW propozycja SL została przyjęta większością głosów”⁹¹.

18 maja 1947 r. w Białej Podlaskiej odbył się pierwszy wspólny zjazd obu partii, na którym wybrano nowe władze powiatowych struktur Stronnictwa Ludowego. Zarząd utworzyli: prezes Stanisław Andrzejczuk, wiceprezes Boleśław Horaczyński, II wiceprezes Kazimierz Hordyjewicz, sekretarz Jerzy Przyłucki, II sekretarz Władysław Karwan, skarbnik Józef Grzęda oraz członkowie: Czesław Tyszkiewicz, Wincenty Wójcik i Piotr Filipiuk. Partia w powiecie białskim liczyła 124 członków⁹².

⁸⁹ S. Stępień, *Polska Partia Socjalistyczna...*, s. 123.

⁹⁰ AIPN Lu, PUBP w Białej Podlaskiej, 048/5, Raport specjalny starszego referenta ref-V PUBP w Białej Podl[askiej] Iwanaszko St. z dnia 9 III 1947 r., k. 31.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*, 048/7, Protokół Zjazdu Powiatowego Stronnictwa Ludowego, 18 V 1947 r., k. 27.

PPR wyszła z wyborów zwycięsko i w kolejnych miesiącach jej szeregi się rozrastały. Pod koniec roku osiągnięto liczbę 808 osób. Władze zwierzchnie cieszyła również poprawa składu społecznego struktur powiatowych, chociaż chłopcy w dalszym ciągu stanowili większość⁹³. Po wyborach doszło do zmian w powiatowym kierownictwie partii, w kwietniu na stanowisku sekretarza Bolesława Pawlaka na krótko zastąpił Józef Paruch⁹⁴. Do kolejnych zmian w KP doszło w maju, sekretarzem został Antoni Czech, wcześniej kierujący KM w Siedlcach. Funkcję pełnił do momentu zjednoczenia z PPS w 1948 r., po czym został pierwszym sekretarzem KP PZPR w Białej Podlaskiej.

Po styczniowych wyborach na drogę dynamicznego rozwoju wkroczyły bialskie struktury PPS. Do końca 1947 r. liczba członków partii wzrosła do 437 osób⁹⁵. Szczególnie szybko nowych sympatyków przybywało od lipca, wśród nich dużą część stanowili członkowie PSL szukający pola do działalności politycznej w obliczu prześladowania ich partii⁹⁶. Rozwój szeregów nie oznaczał, iż w samej partii działo się dobrze, od maja do listopada trzykrotnie zmieniano kierownictwo. Ofiarą targów z PPR stał się Kazimierz Bednarz, którego pozbawiono przewodnictwa w partii oraz w PRN. W listopadzie władze wojewódzkie PPS postanowiły wprowadzić do PK PPS w Białej Podlaskiej zarząd komisaryczny, a kierowanie nim powierzono Adolfowi Daleckiemu⁹⁷.

Współpraca PPR i PPS po wyborach nie układała się najlepiej. Rzutowały na nią dwie sprawy, pierwsza to odebranie prawa do głosowania przewodniczącemu PK PPS, druga to „przesunięcia reorganizacyjne”, czyli usuwanie socjalistów ze składu komisji wyborczych. 4 lutego odbyło się międzypartyjne zebranie, którego tematem było rozwiązanie sprawy przewodniczącego PK PPS w Białej Podlaskiej. Uczestniczyli w nim przedstawiciele partii Bloku oraz pełnomocnik Wojewódzkiego Komitetu Wyborczego Stefania Rudnicka. Zebrani uznali, że skreślenie Bednarza z listy wyborców było niesłuszne i należy całą sprawę dokładnie wyjaśnić⁹⁸. Postawa przewodniczącego w kolejnych miesiącach nie ułatwiała współpracy, działacze PPR oskarżali go o wrogą działalność. W jednym ze sprawozdań Edwarda Gabary z KW czytamy:

⁹³ AAN, PPR KC, Wydział Organizacyjny, 295/IX/193, Sprawozdania ankietowo-statystyczne 1947–1948, b.d., k. 14.

⁹⁴ APL, KP PPR w Białej Podlaskiej, Materiały Powiatowej Konferencji Partyjnej 1945–1948, 1, Protokół z posiedzenia Komitetu Powiatowego w Białej Podl. odbytego dn. 13 IV 1947 r., k. 10.

⁹⁵ S. Stępień, *Polska Partia Socjalistyczna...*, s. 65

⁹⁶ R. Turkowski, *Życie polityczne...*, s. 612.

⁹⁷ AAN, PPS CKW, Wydział Ogólno-Organizacyjny, Stan organizacyjny, 235/VII/149, Dane z akcji oczyszczania szeregów partii, wykaz usuniętych z władz partyjnych kilku PM i MK 1945–1948, b.d., k. 79.

⁹⁸ APL, KP PPR w Białej Podlaskiej, 10, Protokoły z zebrań międzypartyjnych 1945–1948, b.d., k. 17.

Współpraca z PPS. Formalnie dobra, a faktycznie to na każdym kroku wylała wroniar-ska robota ze strony PPS. Ostatnie wystąpienie Bednarza na Świącie Ludowym najlepiej o tym świadczy. Sypiąc frazesy o tak zwanych sukcesach PPS jak w 1905 roku, że PPS przeprowadziła reformy rolne, nacjonalizacji przemysłu itd. Zakończył w ten sposób, miejcie zaufanie do PPS ona nie zdradzi, wyprowadzi z tego kataklizmu dziejowego i doprowadzi do prawdziwej demokracji⁹⁹.

Sprawa Kazimierza Bednarza doskonale ukazywała, jak PPR ingerowała w wewnętrzne sprawy socjalistów. Celem ingerencji było zwalczanie opozycji, przedstawicieli prawego, niepodległościowego skrzydła PPS, tych wszystkich, którzy mogliby zagrozić współpracy, a w dalszej perspektywie połączeniu obu partii na zasadach określonych przez komunistów.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na jeden powyborczy fakt, który miał duże znaczenie dla życia politycznego powiatu bialskiego. Było nim uchwalenie przez nowy Sejm 22 lutego ustawy o amnestii, która w obliczu dotychczas nie do końca skutecznych rozwiązań siłowych, miała być kolejnym narzędziem do likwidacji zbrojnego podziemia niepodległościowego. Akcja ujawnieniowa trwała dwa miesiące, od końca lutego do końca kwietnia¹⁰⁰. W Inspektoracie Biała Podlaska, według szacunków, ujawniło się 50–70 proc. partyzantów. Najczęściej byli to ludzie znani, natomiast nierozpracowani, szeregowi partyzanci nie ujawniali się. Według informacji bialskiego PUBP na terenie powiatu ujawniło się 510 osób¹⁰¹.

⁹⁹ APL, KP PPR w Białej Podlaskiej, 22, Sprawozdania miesięczne Komitetu Powiatowego 1944–1948, b.d., k. 33.

¹⁰⁰ Zapewne liczone się z tym, że amnestia nie pozwoli na całkowite rozwiązanie problemu podziemia niepodległościowego. Część żołnierzy nie ujawni się m.in. z powodu obawy przed represjami. Zwyczajnie nie wierzono nowej władzy. Ale akcja ujawnieniowa miała również inne cele, m.in. wytypowanie kandydatów do współpracy, którzy w przyszłości mogli pomóc w dekonspiracji tych, którzy się nie ujawnili czy też zebranie informacji na temat współpracy z podziemiem drugiego wroga komunistów – Kościoła katolickiego. Amnestia z politycznego punktu widzenia niewątpliwie osłabiła podziemie, ograniczyła jego zasięg. Leszek Pietrzak podkreśla, iż społecznym skutkiem amnestii była legitymizacja władzy przez zwykłych ludzi, którzy zaprzestawali postrzegać jej jako obcej. L. Pietrzak, *Amnestia 1947 roku i jej wykonanie przez organy bezpieczeństwa* [w:] *Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie wobec dwóch totalitaryzmów 1939–1956*, red. S. Poleszak, A. Puławski, Warszawa 2002, s. 65. Zob. też J. Dudek, *Amnestia jako środek walki aparatu bezpieczeństwa z podziemiem niepodległościowym na przykładzie Lubelszczyzny* [w:] *Komunistyczne amnestie lat 1945–1947. Drogi do „legalizacji” czy zagłady?*, red. W. J. Muszyński, Warszawa 2012, s. 216–226.

¹⁰¹ AIPN Lu, PUBP w Białej Podlaskiej, 048/7, Akcja ujawniania się członków organizacji podziemnych od dn. 25 lutego do kwietnia 1947 r., b.d., k. 3.

Zakończenie

Styczniowe wybory 1947 r. były kluczowym momentem w legitymizacji władzy komunistów w Polsce. Wielu historyków uznaje je za koniec politycznej walki o władzę po wojnie. Dzisiaj już wiemy, że walka ta nie opierała się na demokratycznych standardach, a wyniki wyborów w dużym stopniu odbiegały od rzeczywistych preferencji Polaków. Sukces wyborczy Bloku Stronnictw Demokratycznych został okupiony kłamstwem, terrorem, brakiem zaufania, ale dla żądnych władzy komunistów liczył się cel, a nie środki. Słowa szefa GOP na Okręg nr 18 płk. Pokrzywy, najlepiej oddają miarę wyborczego sukcesu z 19 stycznia 1947 r.: „Udało się pokonać PSL, ale żadnej partii Bloku nie udało się przeciągnąć tutejszej ludności na swoją stronę”¹⁰².

Czas wyborów w powiecie bialskim i związane z nim wydarzenia nie odbiegały od tych, które miały miejsce w innych częściach kraju. Za satysfakcjonujący komunistów wynik byli odpowiedzialni lokalni działacze PPR, miejscowe komórki resortu bezpieczeństwa oraz GOP. Ich zadaniem było uniemożliwienie odniesienia zwycięstwa najgroźniejszemu srywalowi, jakim było PSL. Nie było to łatwe w regionie, gdzie poparcie dla stronnictwa S. Mikołajczyka było jednym z największych w Polsce i nawet według nieoficjalnych szacunków aparatu bezpieczeństwa miejscami sięgało ponad 70 proc. Przy użyciu opresyjnych narzędzi komunistom udało się odsunąć działaczy PSL od udziału w pracach komisji wyborczych, a tych najbardziej niewygodnych pozbawić czynnego i biernego prawa wyborczego. Zaraz po wyborach rozpoczęto likwidację opozycji politycznej, przystąpiono do bezwzględnej rozprawy z ludowcami oraz podziemiem niepodległościowym. Wspólny start PPR i PPS dał też początek tworzeniu monopartyjnego systemu. W historii Polski rozpoczął się kilkudziesięcioletni okres dyktatury komunistycznej, dla której kolejne wybory były jedynie fasadą demokracji¹⁰³.

Bibliografia

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

- ♦ Archiwum Akt Nowych w Warszawie
Biuro Generalnego Komisarza Wyborczego w Warszawie 1946–1947.
Ministerstwo Informacji i Propagandy.
Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy.
Polska Partia Robotnicza Komitet Centralny.
- ♦ Archiwum Państwowe w Lublinie
Komitet Powiatowy Polskiej Partii Robotniczej w Białej Podlaskiej 1944–1948.

¹⁰² Cytat za: F. Gryciuk, *Wybory...*, s. 160.

¹⁰³ Zob. *Wybory i referenda w PRL*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin 2012, s. 821.

Urząd Wojewódzki Lubelski 1944–1950.

Wojewódzka Rada Narodowa w Lublinie 1944–1950

♦ Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim
Akta miasta Białej Podlaskiej.

♦ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie:
Materiały Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Białej Podlaskiej.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

Dokumenty fałszerstw wyborczych w Polsce w roku 1947, oprac. M. Adamczyk, J. Gmitruk, Warszawa 2002.

Referendum z 30 czerwca 1946 r. Przebieg i wyniki, oprac. A. Paczkowski, Warszawa 1993.

Wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 r. w województwie lubelskim w dokumentach Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, red. G. Joniec, D. Piekaruś, J. Romanek, Lublin 2012.

OPRACOWANIA

J. Dudek, *Amnestia jako środek walki aparatu bezpieczeństwa z podziemiem niepodległościowym na przykładzie Lubelszczyzny* [w:] *Komunistyczne amnestie lat 1945–1947. Drogi do „legalizacji” czy zagłady?*, red. W.J. Muszyński, Warszawa 2012.

Garlicki A., *Historia 1815–2004: Polska i świat*, Warszawa 2005.

Gryciuk F., *Wybory do Sejmu Ustawodawczego 1947 w Okręgu nr 18 (Siedlce)*, „Rocznik Białsko-podlaski” 2003, t. 11.

Kampania wyborcza i wybory do Sejmu Ustawodawczego 19 stycznia 1947, oprac. J. Wrona, Warszawa 1999.

Kopiński J., *Konspiracja akowska i poakowska na terenie Inspektoratu Rejonowego „Radzyń Podlaski” w latach 1944–1956*, Biała Podlaska 1998.

Krawczyk A., *Pierwsza próba indoktrynacji. Działalność Ministerstwa Informacji i Propagandy w latach 1944–1947*, Warszawa 1994.

Mołdawa T., *Ludzie władzy 1944–1991*, Warszawa 1991.

Olszewski E., *Polska Partia Robotnicza na Lubelszczyźnie 1942–1948*, Lublin 1979.

Osekowski C., *Referendum 30 czerwca 1946 roku w Polsce*, Warszawa 2000.

Osekowski C., *Wybory do sejmu z 19 stycznia 1947 roku w Polsce*, Poznań 2000.

Pająk H., *Zbrodnie UB–NKWD*, Lublin 1991.

Pietrzak L., *Amnestia 1947 roku i jej wykonanie przez organy bezpieczeństwa* [w:] *Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie wobec dwóch totalitaryzmów 1939–1956*, red. S. Poleszak, A. Puławski, Warszawa 2002.

Piotrowski M., *Zabezpieczenie” przez władze komunistyczne referendum i wyborów na Lubelszczyźnie w 1946 i 1947 roku*, „Roczniki Humanistyczne” 2000, z. 2.

Romanek J., *Ruch ludowy w województwie lubelskim w latach 1944–1949*, Lublin 2013.

Skrzyński T., *Miejsce na scenie politycznej i losy PSL „Nowe Wyzwolenie”, PSL „Lewica” oraz „odrodzonego” PSL w latach 1946–1949 (1950)*, Warszawa 2015.

Skrzyński T., *Struktury regionalne i lokalne PSL „Nowe Wyzwolenie”* [w:] *Historia i tradycje ruchu ludowego*, t. 2, red. J. Gmitruk, A. Indraszczyk, Warszawa–Kielce 2016.

Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego: makieta, oprac. J. Dancygier i wsp., Warszawa 1989.

Smolarek D., *Władze komunistyczne wobec opozycji na południowym Podlasiu w latach 1944–1947*, Siedlce 2005.

Stępień S., *Polska Partia Socjalistyczna w województwie lubelskim*, Lublin 1980.

Studejko W., *Człowiek mądry przecież wie... i głośnie...* (powojenne wybory w gminie Łomazy), „Podlaski Kwartalnik Kulturalny” 2007, nr 2.

- Tłomacki A., *Akcja „Wisła” w powiecie bialskim na tle walki politycznej i zbrojnej w latach 1944–1947*, Biała Podlaska–Warszawa 2003.
- Turkowski R., *Życie polityczne na terenie dzisiejszego województwa białkopodlaskiego w latach 1944–1948* [w:] *Z nieznannej przeszłości Białej i Podlasia*, oprac. T. Wasilewski, T. Krawczuk, Biała Podlaska 1990.
- Wosiński H., *Stronnictwo Demokratyczne w Polsce Ludowej, cz. 3: Udział Stronnictwa w pracach parlamentu PRL w latach 1944–1968*, red. W. Beczek, Warszawa 1969.
- Wrona J., *Wybory 1947 roku. Ordynacja, przebieg i konsekwencje dziejowe* [w:] *Koniec jałtańskich złudzeń. Sfałszowane wybory – 19 I 1947*, red. M. Wenklar, Kraków 2007.
- Wrona J., *Życie polityczne 1944–1956* [w:] *Dzieje Lubelszczyzny 1944–1956: aspekty społeczne, gospodarcze, oświatowe i kulturalne*, red. T. Osiński, M. Mazur, Lublin 2016.
- Wnuk R., *Lubelski Okręg AK, DSZ i WiN 1944–1947*, Warszawa 2000.
- Wybory i referenda w PRL*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin 2012.
- Zawadka K., *Komitet Wojewódzki PZPR w Lublinie 1948–1956. Struktura – ludzie – mechanizmy funkcjonowania*, Lublin 2014.
- „Żegota” *Rada Pomocy Żydom 1942–1945. Wybór dokumentów*, oprac. A.K. Kunert, Warszawa 2002.

PRASA

„Sztandar Ludu” 1947.

Biała Podlaska County: political life and election to the Legislative Sejm in 1947

The first election to the Legislative Sejm after the Second World War in Poland took place on January 19, 1947. The ruling camp entered the election as the so-called Block of Democratic Parties, which comprised the Polish Workers' Party, the Polish Socialist Party, the People's Party, and the Democratic Party. The Polish People's Party was the strongest opposition party with the greatest number of supporters among the public. The election was preceded by a fierce campaign, in which the Communists took all the available measures to win the election. The election campaign was conducted at the bidding of the security authorities, thus creating an atmosphere of terror. Political opponents were terrorized, persecuted, unjustly arrested, deprived of voting rights, or assassinated. The Communists won the election; this success, however, was possible only by means of rigging the results. It was the end of the political battle for power.

The aim of this article is to present the political situation and the prevailing atmosphere among the people of Biała Podlaska County in the period that preceded the election, during the election, and in the first months after the election.

Słowa kluczowe: komunizm, partie polityczne, wybory parlamentarne, Sejm Ustawodawczy, Polskie Stronnictwo Ludowe, Polska Partia Robotnicza, Polska Partia Socjalistyczna, Południowe Podlasie, powiat bialski, województwo lubelskie

Key words: Communism, political parties, parliamentary elections, Legislative Sejm, Polish People's Party, Polish Workers' Party, Polish Socialist Party, South Podlasie Region, Biała Podlaska County, Lublin Voivodeship

---

PAWEŁ TARKOWSKI – historyk, socjolog, doktor nauk humanistycznych, absolwent Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach (2002) oraz Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (2003). Od 2012 r. pracuje w Akademii Wychowania Fizycznego J. Piłsudskiego w Warszawie Filia w Białej Podlaskiej, obecnie na stanowisku adiunkta w Zakładzie Nauk Humanistyczno-Społecznych. Autor artykułów związanych m.in. z historią Białej Podlaskiej, południowego Podlasia. Członek zespołu badawczego, który opracowuje naukową monografię Białej Podlaskiej. W 2011 r. ukazała się książka Jego autorstwa *Biała Podlaska w latach 1944–1989*, będąca 4. tomem monografii *Dzieje Białej Podlaskiej*.